

УДК 330.5

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.199.128-133>**Хасцька О.П.**

кандидат економічних наук

Вінницький національний аграрний університет

Khaietska Olha

PhD in Economic Sc.

Vinnytsia National Agrarian University

<https://orcid.org/0000-0002-0262-1455>

ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ

У статті аналізується динаміка валового внутрішнього продукту (ВВП) України в період з 2010 по 2023 роки. Зосереджено увагу на ключових етапах економічного зростання, структурних змінах та викликах, спричинених військовими діями. Розглядаються основні чинники, що вплинули на коливання ВВП, зокрема інфляційний тиск, порушення логістичних ланцюгів і структурна трансформація економіки. Особливу увагу приділено аналізу ролі стратегічних галузей, таких як сільське господарство, переробна промисловість та енергетика, у забезпеченні економічної стабільності та продовольчої безпеки.

Досліджуються структурні зміни в економіці, зокрема зростання частки оборонного виробництва, розвиток цифрових технологій та зміни у зовнішньоторговельних пріоритетах. Описуються причини коливань ВВП та їх вплив на соціально-економічне становище країни.

Особлива увага приділяється опису наслідків військових дій, а також визначення напрямів післявоєнного економічного відновлення економіки країни. Наведено напрями та перспективи відновлення, що базуються на стратегіях розвитку критично важливих галузей, підвищенні ефективності економіки та зміцненні продовольчої безпеки.

Ключові слова: валовий внутрішній продукт, ВВП, економічний розвиток, перспективи відновлення, продовольча безпека.

GROSS DOMESTIC PRODUCT OF UKRAINE: CHALLENGES OF MODERNITY AND RECOVERY PROSPECTS

The article investigates the dynamics of the gross domestic product (GDP), GDP deflator and physical index of Ukraine from 2010 to 2023, focusing on key stages of economic growth, structural transformations and challenges caused by internal and external factors, in particular the pandemic of Covid-19, armed aggression of Russia and global aggression. The study deals with the main factors that influenced GDP fluctuations, including inflation pressure, violation of logistics chains, reduction of exports, transformation of the labor market and reduction of investment activity.

Particular attention is paid to the role of strategic sectors of the economy, such as agriculture, processing industry, transport and energy, which, despite hostilities, remain key to ensuring macroeconomic stability and food security. Structural changes in the economy are investigated, in particular the increase in the share of defense production, the development of digital technologies and changes in foreign trade priorities. The causes of GDP fluctuations, including changes in consumer demand, investment attractiveness of the country and state support of business, are considered separately.

Particular attention is paid to the consequences of hostilities, the loss of production facilities, the reduction of employment, the relaxation of enterprises and the impact of international financial assistance on macroeconomic indicators. At the same time, the article outlines the opportunities for post-war economic recovery, including the prospects for attracting foreign investments, infrastructure restoration, strengthening export potential and developing innovative industries.

The key areas of GDP recovery policy are identified, including industry modernization, infrastructure development and creating favorable conditions for innovative development. Recommendations focus on strategies for the development of critical sectors of the economy, improving the efficiency of production processes, reducing import dependence and forming a stable economic model in conditions of global instability.

Keywords: Gross domestic product, GDP, economic development, recovery prospects, food safety.

JEL Classification: E10, E10.

Постановка проблеми. Валовий внутрішній продукт (ВВП) є ключовим індикатором економічного розвитку країни, що відображає загальну вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні за певний період [1, 2]. ВВП широко використовується для оцінки рівня економічного розвитку, продуктивності економіки та добробуту населення. В Україні динаміка ВВП протягом останніх років демонструє складний шлях від зростання до серйозних викликів, спричинених воєнними діями та глобальними економічними кризами.

Особливо відчутним став вплив подій 2022 р., коли ВВП суттєво скоротився через руйнування виробничих потужностей, втрату експортних можливостей і поглиблення інфляційних процесів. У 2023 р., попри складні умови, українська економіка демонструє ознаки відновлення, що є потенціалом для подальшого відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Валовий внутрішній продукт є важливим макроекономічним показником, і багато відомих економістів аналізували його у своїх працях, зокрема: Дж.М. Кейнс, у своїй праці «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» [2] обґрунтував роль державного втручання у макроекономіку, включаючи стимулювання ВВП через державні витрати; С. Кузнець, розробив концепцію ВВП та національного доходу, за що отримав Нобелівську премію з економіки; М. Фрідман, досліджував взаємозв'язок між грошовою масою та економічним зростанням, що впливає на ВВП; Р. Солоу розробив модель економічного зростання, яка пояснює довгострокові фактори впливу на ВВП.

Багато українських науковців також досліджували ВВП та макроекономічний розвиток, так: В.Д. Базилевич у своїх працях аналізує макроекономічні показники, зокрема ВВП, інфляцію, зайнятість і державне регулювання економіки; В.М. Геєць описує вплив глобалізаційних процесів, структурних змін та криз на ВВП України, зокрема в контексті фінансової стабільності; І.Г. Мансуров аналізує методологію розрахунку ВВП, його структуру та динаміку в Україні; А.С. Гальчинський досліджував макроекономічні процеси в Україні, зокрема питання економічного зростання, державного регулювання та впливу криз на ВВП.

Окрім згаданих науковців, питання формування динаміки та факторів впливу на ВВП досліджують багато інших відомих економістів як в Україні, так і за її межами. Незважаючи на значну кількість досліджень, ця тема залишається актуальною, оскільки економічні процеси є динамічними, а сучасні виклики, зокрема війна, енергетична криза та інфляційні ризики, вимагають нових підходів до аналізу ВВП та розробки ефективних механізмів економічного розвитку.

Метою статті є аналіз динаміки валового внутрішнього продукту України у період 2010–2023 років, визначення основних макроекономічних чинників, що спричинили його коливання під впливом військового конфлікту, пандемії COVID-19, економічних криз та інших дестабілізаційних факторів. Визначення стратегічних напрямів післявоєнного економічного

відновлення та забезпечення стійкого економічного зростання України.

Виклад основних результатів дослідження. Аналіз валового внутрішнього продукту є особливо актуальним для України, яка стикається з безпрецедентними викликами, пов'язаними з військовими діями, економічною нестабільністю та порушенням традиційних ланцюгів постачання. Війна вплинула на всі сектори економіки: від аграрного виробництва, яке є критично важливим для продовольчої безпеки, до промисловості та логістики. Водночас зростання інфляції, збільшення витрат на оборону та залежність від міжнародної фінансової допомоги створюють додаткові навантаження на економіку.

Динаміка, структура та особливості змін усіх економічних процесів відображаються у валовому внутрішньому продукті. У цьому аспекті важливо здійснювати глибокий аналіз економічної сутності ВВП, що дає змогу виявляти ключові тенденції розвитку національної економіки та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням сучасних глобальних викликів [3].

У цих умовах дослідження динаміки ВВП дозволяє оцінити ефективність економічних заходів, спрямованих на відновлення країни, і визначити перспективи для сталого розвитку. Зокрема, актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації економічної політики до нових реалій, забезпечення стабільності ключових галузей та збереження добробуту населення.

Згідно з визначенням, наведеним у документах Світового банку, ВВП враховує виробництво товарів і послуг у ринкових цінах, що дозволяє оцінити як внутрішній попит, так і внесок країни у світову економіку Світового банку. Водночас ВВП також є основним показником для міжнародних порівнянь, зокрема для аналізу динаміки економіки в умовах кризи.

На рис. 1 наведено динаміку валового внутрішнього продукту за період 2010–2023 рр.

Аналізуючи рис. 1, відзначимо, що у 2014–2016 рр. спостерігався низький рівень ВВП через політичну та економічну кризу після анексії Криму та початок військових дій на Донбасі. У 2014–2015 рр. спостерігалось падіння індексу фізичного обсягу ВВП з 93,4 % до 90,2 % та високий рівень інфляції (дефлятор 138,9 % у 2015 р.), що стало негативним явищем для економіки нашої країни. У 2017–2019 рр. відбувалось відновлення економіки, ВВП поступово зростало та стабілізувались темпи розвитку, індекс фізичного обсягу ВВП перевищував 100 %, тоді як у 2020 р. спостерігалось падіння ВВП через пандемію COVID-19, як наслідок, спад виробництва через карантинні обмеження, зменшення ділової активності індекс фізичного обсягу становив 96,3 %. Часткове відновлення економіки було у 2021 р. (103,2 % індекс фізичного обсягу), але через початок повномасштабної війни у 2022 р. відбулось різке падіння ВВП, індекс фізичного обсягу становив 71,2 %, проте дефлятор ВВП був високий (134,9 %) через інфляцію та девальвацію гривні, негативний вплив через втрату територій, скорочення виробництва та експорту, руйнування інфраструктури. Міжнародна

підтримка та фінансова допомога сприяли частковій стабілізації у 2023 р. та незначному відновленні економіки (індекс фізичного обсягу – 107,9 %), хоча дефлятор залишається високим (119,9 %). 2023 р. свідчить

про тенденцію до стабілізації, хоча виклики для економіки країни залишаються, через економічні кризи, спричинені затяжними військовими діями та пандемією.

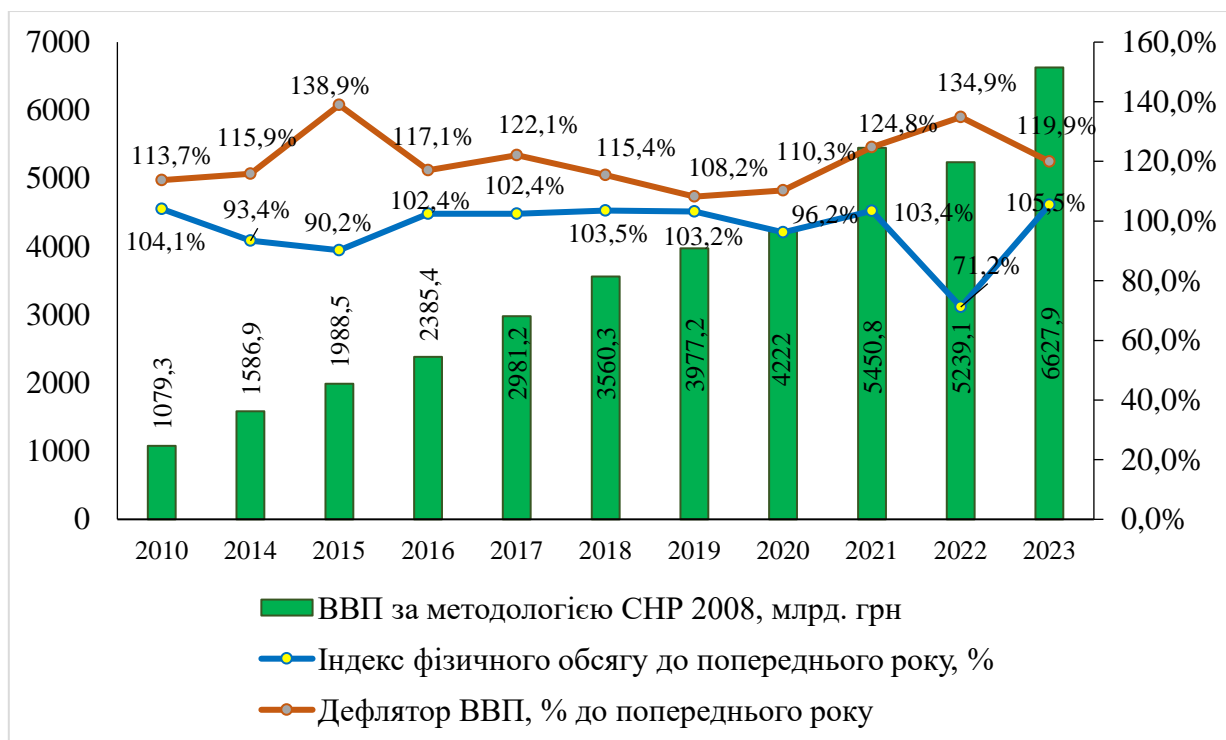

Рис. 1. Динаміка валового внутрішнього продукту (фактичні ціни, млрд. грн., до попереднього року, %)
Джерело: побудовано за даними [4, 5, 6]

В Україні обрахунок ВВП здійснюється відповідно до методології Державної служби статистики, яка базується на міжнародних стандартах. Цей показник є основою для розробки державного бюджету, економічної політики та визначення соціальних програм Державна служба статистики України. Аналіз ВВП дозволяє виявити як позитивні тенденції (зростання інвестицій, підвищення продуктивності), так і ризики (інфляція, диспропорції у розвитку галузей), що робить його ключовим інструментом для ухвалення стратегічних рішень. У табл. 1 представлено ВВП України та частку валової доданої вартості окремих галузей за період 2010–2023 рр.

Економіка України, як і раніше, значною мірою базується на торгівлі, податках на продукти та переробній промисловості, які залишаються основними драйверами економічного зростання. Водночас сільське господарство, традиційно важливий сектор, зазнає значного впливу негативних чинників, таких як воєнні дії, порушення логістичних ланцюгів і зростання витрат на ресурси, що потребує додаткової уваги та підтримки з боку держави. У сучасних умовах енергетика і державне управління набувають усе більшого значення, особливо у кризові роки, оскільки стабільність цих секторів є критично важливою для загального функціонування економіки.

Аналізуючи табл. 1 можна відзначити, що динаміка валового внутрішнього продукту України протягом 2010–2019 рр. була переважно позитивною, що

зумовлено цілою низкою сприятливих економічних факторів. Зокрема, зростання економіки у цей період пояснюється реалізацією структурних реформ, які сприяли покращенню бізнес-середовища, залученню іноземних інвестицій та активному розвитку ключових галузей, таких як торгівля, переробна промисловість і транспорт. Валовий внутрішній продукт України демонструє зростання з 2010 до 2022 р., зокрема завдяки стабільним експортним ринкам, що забезпечували високий попит на сільськогосподарську продукцію, яка є однією з основних експортних категорій країни. У 2022 р. спостерігається спад через економічні наслідки війни, тоді як у 2023 р. спостерігалась позитивна динаміка ВВП (6537,8 млрд грн), яка підтримувалась при стабільності експорту, зокрема ринків сільськогосподарської продукції, що пояснюється активізацією процесів післявоєнної відбудови, значним збільшенням міжнародної фінансової допомоги, поступовим відновленням експорту, а також суттєвим фінансуванням оборонного сектору та соціальних програм, які стали важливими джерелами економічної активності.

Важливим чинником підтримки ВВП є податки на продукти, зростання його частки відбулось з 11,8 % у 2010 р. до 12,87 % у 2023 р., стало джерелом наповнення бюджету, що сприяло економічній активності. Цей показник демонструє ефективність податкової політики в умовах кризи, що дозволило забезпечити фінансування державних програм та стабільність бюджету.

Таблиця 1

**Валовий внутрішній продукт України та частка валової доданої вартості
за деякими видами економічної діяльності, млрд грн**

Роки	2010	у % до ВВП	2015	у % до ВВП	2020	у % до ВВП	2021	у % до ВВП	2022	у % до ВВП	2023	у % до ВВП
Валовий внутрішній продукт	1079,3	100,0	1988,5	100,0	4222,0	100,0	5450,8	100,0	5239,1	100,0	6627,9	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	80,4	7,45	239,8	12,06	393,1	9,31	593,4	10,89	449,1	8,57	484,2	7,31
Переробна промисловість	142,7	13,22	236,7	11,90	426,5	10,10	560,5	10,28	398,4	7,60	539,2	8,25
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	155,0	14,36	274,0	13,78	588,4	13,94	742,1	13,61	645,5	12,32	826,1	12,64
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	83,0	7,69	134,9	6,79	262,5	6,22	295,3	5,42	226,7	4,33	283,7	4,34
Державне управління; обов'язкове соціальне страхування	49,9	4,62	95,1	4,78	306,5	7,26	336,5	6,17	1136,9	21,70	1448,1	22,15
Податки на продукти	127,4	11,80	302,3	15,20	606,6	14,37	780,8	14,32	634,6	12,11	841,6	12,87

Джерело: сформовано за даними [4]

Серед основних галузей економіки варто виділити оптову та роздрібну торгівлю, яка протягом усього періоду залишається найбільшим вкладником у ВВП із часткою близько 13 %. Навіть у кризові періоди ця галузь демонструє стабільність та свідчить про неї як рушійну силу економіки.

Інша важлива галузь, переробна промисловість, зберігала стабільну частку у ВВП на рівні 10–13 % до 2019 р., проте у 2022 р., через негативний вплив воєнних дій та руйнування виробничих потужностей, її частка знизилася до 7,6 %, хоч у 2023 р. галузь частково відновлюється, досягнувши 8,25 %.

Галузь сільського, лісового та рибного господарства продемонструвала найвищу частку у ВВП у 2015 р. (12,06 %), але згодом цей показник почав поступово знижуватися і у 2023 р. склав лише 7,31 %, що свідчить про серйозні труднощі в аграрному секторі, зумовлені воєнними діями, які призвели до втрати сільськогосподарських земель, скорочення обсягів виробництва та експортних можливостей.

Особливу увагу привертає різке зростання частки галузі державного управління та соціального страхування, яка у 2022–2023 рр. досягла 22,15 %, порівняно із 6,17 % у 2021 р. Це зростання зумовлено збільшенням витрат на оборону, соціальні виплати та підтримку економіки в умовах воєнного стану.

Таким чином, аналіз структури ВВП України демонструє, що, попри номінальне зростання показників, економіка стикається зі значними викликами, які впливають на окремі галузі, створюючи дисбаланси у розвитку та залежність від зовнішніх джерел фінансування [7].

Серед позитивних наслідків зростання ВВП можна виділити збільшення фінансових резервів держави, що створює можливості для фінансування соціальних

програм, реалізації масштабних інфраструктурних проектів і стимулювання економічної активності. Зростання ВВП також сприяє покращенню міжнародного іміджу України, що підвищує її інвестиційну привабливість і дозволяє залучати нових іноземних партнерів. Крім того, активізація промисловості та торгівлі, яка спостерігається у 2023 р., дає змогу створювати нові робочі місця, що є важливим чинником для підвищення рівня зайнятості населення.

Однак, незважаючи на загальне зростання ВВП, слід звернути увагу на тривожні тенденції щодо зменшення частки стратегічно важливих галузей, таких як сільське господарство та переробна промисловість. Це створює додаткові ризики для продовольчої безпеки країни, які в умовах воєнних дій стають ще більш актуальними. У 2023 р. значна частина економічної активності підтримувалася за рахунок міжнародної допомоги, що дозволило дещо стабілізувати економіку, але при цьому є можливість створити боргове навантаження в довгостроковій перспективі, якщо не будуть реалізовані програми з ефективного використання залучених коштів.

Військові дії продовжують суттєво впливати на економіку регіонів, зокрема на сході та півдні України, де зруйновано виробничу та транспортну інфраструктуру. Це обмежує можливості регіонального розвитку, що потребує централізованих зусиль із відновлення зруйнованих об'єктів і підтримки бізнесу.

Водночас деякі галузі демонструють стабільне зростання, навіть у складних умовах. Різке зростання частки державного управління та соціального страхування до 22,15 % у 2022–2023 рр. відображає масштаб витрат на оборону, соціальні виплати та підтримку економіки в умовах війни. Хоча ці витрати є виправданими в нинішній ситуації, вони водночас обмежують

можливості для інвестицій у стратегічні галузі.

За даними Державної служби статистики України, у 2023 р. реальний ВВП країни зріс на 5,3 %. Такий результат став можливим завдяки ефекту низької бази після значного падіння економіки у 2022 р. на 28,8 %. Водночас відновлення економічної активності у складних умовах війни, високих безпекових загроз та постійних терористичних атак є вагомим досягненням. У I кварталі 2023 р. падіння ВВП сповільнилося до 10,3 % у порівнянні з 30,6 % у IV кварталі 2022 року, а надалі економіка продемонструвала відновлення [4, 8]. Попри позитивну динаміку, фактичне зростання ВВП виявилось нижчим за прогноз Національного банку України, який в Інфляційному звіті 2024 р. оцінював його на рівні 5,7 %. Одним із можливих пояснень є більш консервативні оцінки врожайності зернових і зернобобових культур.

Протягом 2023 р. активні бойові дії продовжувалися, що спричинило нові руйнування та втрати, зокрема, на початку року країна стикалася з масованими ударами по енергетичній інфраструктурі, що спричинило дефіцит електроенергії. Однак ситуація почала покращуватися вже з кінця лютого завдяки оперативному ремонту мереж і зміцненню системи протиповітряної оборони [8].

Зростання ВВП у 2023 р. є важливим критерієм відновлення економіки України, проте супроводжується значними дисбалансами між галузями, що потребує негайного вирішення. Для забезпечення сталого розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі необхідно зосередити ресурси на підтримці ключових секторів (сільське господарство, переробна промисловість, транспорт) та поступово знижувати залежність від зовнішньої допомоги, використовуючи її як інструмент для налагодження внутрішніх економічних механізмів, здатних забезпечити стабільне зростання та добробут населення.

Для зміцнення макроекономічної стабільності національної економіки необхідно створювати сприятливі умови для розвитку вітчизняного бізнес-середовища та зосередити увагу державних органів на контролі відповідності зростання ВВП реальному збільшенню обсягів виробництва, а не зростанню цін [9].

Війна призвела до суттєвого скорочення виробничого потенціалу країни: зруйновані підприємства, втрачено мільйони робочих місць, порушено логістичні ланцюги. Високі витрати на безпеку та ускладнене постачання сировини підвищили собівартість

продукції, а дефіцит робочої сили через мобілізацію та міграцію створює додаткові труднощі. У результаті реальний ВВП скоротився у порівнянні з довоєнним рівнем, що ще більше поглибило розрив між потенційним та фактичним економічним зростанням.

Скорочення виробництва призводить до зниження пропозиції українських товарів на внутрішньому ринку, що посилює залежність від імпорту та збільшує тиск на валютний ринок, що створює ризики для економічної стабільності та збереження купівельної спроможності національної валюти. В нинішніх умовах, окрім як стимулювати виробничий потенціал країни потрібно заохочувати інвестиції реального сектору економіки, створювати нові робочі місця та розвивати експортно орієнтовані галузі [10]. Ключовими макроекономічними чинниками, що впливають на динаміку ВВП є обсяг інвестицій, обсяги експорту та імпорту та рівень мінімальної заробітної плати [3]. Стимулювання експорту та зменшення імпортозалежності це важливий етап для стабілізації економіки.

Висновки. Дослідження змін ВВП України демонструє значну нестабільність цього показника. Основними причинами таких коливань стали глибокі економічні потрясіння, спричинені війною на Сході України, пандемією COVID-19 та повномасштабним вторгненням росії у 2022 р. Для стабілізації та подальшого зростання ВВП необхідно комплексно поєднувати підтримку зовнішньоекономічної діяльності та залучення інвестицій, необхідна підтримка національних виробників, зокрема через розширення експортних можливостей та зниження логістичних витрат. Розвиток внутрішнього ринку сприятиме створенню нових робочих місць сприятиме економічному зростанню, що стане основою для відновлення економіки у складних умовах сучасних викликів. Загалом, попри збереження військових ризиків та економічних викликів, українська економіка демонструє високий рівень стійкості та адаптивності, що є ключовим фактором її поступового відновлення.

Для досягнення стабільності економіки та створення умов для її подальшого розвитку необхідно здійснити стратегічне інвестування в ключові галузі, зокрема у відновлення та модернізацію переробної промисловості, сільського господарства та інфраструктури. Такі дії допоможуть не лише збільшити обсяги виробництва, але й забезпечать продовольчу безпеку, яка є одним із найважливіших факторів економічної стійкості.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. (2009). Макроекономіка: навч. посібник. вид. 2-ге, доп. Київ: Атіка. 368 с.
2. John Maynard Keynes. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan Cambridge University Press, for Royal Economic Society.
3. Дернова, І.А., Боровик, Т.М., Данилевська, Л.С. (2023). Валовий внутрішній продукт України в контексті глобальних викликів. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, № 2(9). С. 279-288. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.02.279>.
4. Державна служба України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>.
6. Макроекономічні показники. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro>

indicators.

7. Хаєцька, О.П., Вертелецький, М.В. (2018). Аналіз динаміки ВВП України та інших країн світу. Ефективна економіка, № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6067>.
8. Коментар Національного банку щодо зміни реального ВВП у 2023 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2023-rotsi>.
9. Дернова, І.А., Боровик, Т.М., Кравченко, Л.В. (2020). ВВП як індикатор рейтингової оцінки національної економіки. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, № 4(115). С. 20–24. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-4-4>.
10. Як сформувати політику відбудови України. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/582598_yak_sformuvati_politiku_vidbudovi.html.
11. Дорошенко, А.П., Дорошенко, О.О., Кончаловський, Є.О. (2020). Валовий внутрішній продукт України в контексті глобальних викликів. Причорноморські економічні студії. Вип. 52-1. С. 72-76. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/52_1_2020/12.pdf.

References:

1. Bazylevych, V.D., & Balastryk, L.O. (2009). *Макроекономіка [Macroeconomics]: textbook*. Kyiv, 368 p. [in Ukrainian].
2. John Maynard Keynes. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan Cambridge University Press, for Royal Economic Society. [in English].
3. Dernova, I.A., Borovyk, T.M. & Danylevska, L.S. (2023). Valovyi vnutrishnii produkt Ukrainy v konteksti hlobalnykh vyklykiv [Gross domestic product of Ukraine in the context of global challenges]. *Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development*, No. 2(9). Pp. 279-288. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.02.279>. [in Ukrainian].
4. Derzhavna sluzhba Ukrainy [Civil Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. [in Ukrainian].
5. Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/>. [in Ukrainian].
6. Makroekonomichni pokaznyky [Macroeconomic indicators]. National Bank of Ukraine. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>. [in Ukrainian].
7. Khaietska O.P., Verteletskyi M.V. (2018.) Analiz dynamiky VVP Ukrainy ta inshykh krain svitu [Analysis of the dynamics of GDP of Ukraine and other countries of the world]. *Effective economy*, No. 1. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6067>. [in Ukrainian].
8. Komentar Natsionalnogo banku shchodo zminy realnogo VVP u 2023 rotsi [The National Bank's comment on changing real GDP in 2023]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2023-rotsi>. [in Ukrainian].
9. Dernova, I.A., Borovyk, T.M., & Kravchenko, L.V. (2020). VVP yak indyktor reitynhovoї otsinky natsionalnoi ekonomiky [GDP as an indicator of the national economy rating]. *State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship*. No. 4(115). Pp. 20–24. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-4-4>. [in Ukrainian].
10. Iak sformuvaty polityku vidbudovy Ukrainy [How to form a policy of reconstruction of Ukraine]. Retrieved from: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/582598_yak_sformuvati_politiku_vidbudovi.html. [in Ukrainian].
11. Doroshenko, A.P., Doroshenko, O.O., & Konchalovskyi, Ye.O. (2020). Valovyi vnutrishnii produkt Ukrainy v konteksti hlobalnykh vyklykiv [Gross domestic product of Ukraine in the context of global challenges]. *Black Sea Economic Studies*, Vol. 52-1. Pp. 72-76. Retrieved from: http://bses.in.ua/journals/2020/52_1_2020/12.pdf.